3. 8. 2022

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Akcie se „zvláštními“ povinnostmi – je možné je vydat, či nikoliv?

Záměrem tohoto článku je rozebrat a přiblížit otázku, zda lze vydat akcii se zvláštními povinnostmi, na níž se v právní teorii objevují různé názory, a navrhnout možná řešení této sporné právní úpravy.

Úvod

V obecné rovině lze říci, že pro právo obchodních korporací je příznačné, že zakladatelským právním jednáním může docházet k úpravě práv a povinností společníků odlišně od zákonné úpravy, a to v rozsahu dovoleném právními předpisy.

U osobních obchodních společností bývá modifikací zpravidla úprava vkladové povinnosti či práva podílet se na řízení společnosti. U společnosti s ručením omezeným, která je, ačkoliv se řadí do kapitálových společností, jakýmsi mezistupněm mezi ryze osobními a ryze kapitálovými společnostmi, jde např. o právo spoluprodeje (*tzv. tag-along right*) nebo o právo nuceného prodeje (*tzv. drag-along right*). Z povinností pak jde např. o příplatkovou povinnost, o povinnost výkonu práce v případě určitých profesí (např. advokáti či auditoři) či dodávkovou povinnost (tj. povinnost k opakovaným nepeněžitým dodávkám např. dřeva aj.).

Právní úprava společnosti s ručením omezeným v § 135 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon obchodních korporací), v platném znění (dále jen **ZOK**), stanoví, že: *„Společenská smlouva může připustit vznik různých druhů podílů. Podíly, se kterými jsou spojena stejná **práva** a **povinnosti**, tvoří jeden druh. Podíl, se kterým nejsou spojena žádná zvláštní **práva** a **povinnosti**, je podíl základní.“* Jak je to ale u akciové společnosti? Akciová společnost je typickou kapitálovou společností, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií.[1] Na rozdíl od staré úpravy obsažené v zákoně č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen **ObchZ**), jež obsahoval taxativní výčet druhů akcií, které lze vydat, právní úprava ZOK vydávání různých druhů akcií pouze připouští.[2] Nicméně, oproti úpravě druhů podílů ve společnosti s ručením omezeným, se v § 276 odst. 1 ZOK mluví pouze o právech spojených s akciemi, nikoliv o povinnostech: *„Akcie, se kterými jsou spojena stejná **práva**, tvoří jeden druh.“* To ale neznamená, že by s akciemi nebyly spojeny žádné povinnosti, což vyplývá jak ze zákona (např. povinnost loajality dle § 212 odst. 1 ZOK či vkladová povinnost dle § 344 ZOK), tak z právní teorie (viz např. L. Josková[3]).

Právní forma akciové společnosti je, na rozdíl od společnosti s ručením omezeným, výsledkem přirozeného historického vývoje, kterým je získávání finanční prostředků na podnikání od veřejnosti a je pro ni charakteristická neomezená převoditelnost akcií a a profesionální řízení společnosti.[4] Právní úprava akciové společnosti obsažená v ZOK je z tohoto důvodu a z důvodu ochrany akcionářů, jejichž zájmy mohou být různorodé, značně podrobná a mnohem více kogentní než je tomu u osobních společností či společnosti s ručením omezeným. Nicméně v praxi akciové společnosti jiné druhy akcií ve svých stanovách neupravují a v případě, že potřebují od akcionáře získat určitý kapitál, volí spíše cestu dobrovolných příplatků. Lze tedy s ohledem na výše uvedené spojit s akcií povinnosti nad rámec zákonné úpravy? Např. právě příplatkovou povinnost?

Právní výklady k dané problematice

Početná část právní teorie zastává názor, že s akcií není možné spojit žádné povinnosti nad rámec zákona. Jinými slovy řečeno, pokud stanovy upravují druh akcií, nelze s ním spojit „zvláštní“ povinnosti, ale jen „zvláštní“ práva. Toto stanovisko zastává např. P. Čech,[5] T. Dvořák,[6] J. Lasák,[7] L. Josková[8] nebo I. Chalupa, D. Reiterman.[9] Jejich závěry stojí převážně na odlišné úpravě společnosti s ručením omezeným v § 135 odst. 1 ZOK a akciové společnosti v § 276 odst. 1 ZOK (viz výše), a vymezení cenného papíru v ustanovení § 515 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, v platném znění (dále jen **OZ**). Toto ustanovení stanoví, že s cenným papírem je spojeno pouze právo a o povinnostech ustanovení nehovoří. Další argument, proč by s akcií nemohly být spojeny „zvláštní“ povinnosti, vychází z historické úpravy akciového práva. Původní historickou podstatou akciové společnosti bylo zapojení široké veřejnosti, která nákup akcií považovala za investici, aniž by se nějak výrazně zajímala o vnitřní poměry samotné společnosti.[10] Umožnění spojení „zvláštních“ povinností s akcií by tak bylo v rozporu s veřejným pořádkem a dobrými mravy, resp. nepřiměřeným zásahem do statusu akcionářů.

Druhá skupina právních teoretiků však výše uvedené závěry odmítá a spojení „zvláštních“ povinností s akciemi připouští.[11] K tomuto názorovému proudu se lze přiklonit. Ačkoliv je pravdou, že na více místech ZOK hovoří pouze o právech spojených s akcií, a to např. v definici samotné akcie v § 256 odst. 1 ZOK či u rozhodování soudu o zvláštních právech upraveného v § 277 ZOK, nelze pouze z jazykového výkladu ZOK a definice cenného papíru v § 515 OZ vydávání takovýchto druhů akcií vyloučit. Pro možnost jejich vydávání svědčí zejména to, že od rekodifikace v roce 2014 je soukromé právo postavené na autonomii vůle a neexistuje žádné ustanovení, které by vydání takových akcií výslovně zakazovalo či vylučovalo. I podíl ve společnosti s ručením omezeným může být představován cenným papírem – kmenovým listem, aniž by daná skutečnost vylučovala úpravu povinností společníka nad rámec zákonné úpravy.

Navíc se lze v právním řádu setkat s ustanoveními, která spojení „zvláštních“ povinností s akcií předpokládají. Jde zejména o zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, v platném znění, který v § 266 a § 365 odst. 4 předvídá existenci příplatkové povinnosti i v akciové společnosti.[12] Dále pak zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění (dále jen **ZVR**), který ve svém ustanovení § 48 odst. 1 písm. k), na rozdíl od ZOK, stanoví, že se do obchodního rejstříku zapisují *„(…) název druhu akcií a popis práv a **povinností** s nimi spojených alespoň odkazem na stanovy uložené ve sbírce listin, (….).“* Je tedy evidentní, že i samotný právní řád si v dané problematice odporuje a nelze vycházet pouze z jazykového výkladu.

Ani argumentace ve vztahu k podstatě (statusu) akciové společnosti neobstojí ve všech případech. Lze sice souhlasit, že smysl a účel úpravy akciové společnosti cílí na společnosti s velkým počtem akcionářů, s jejichž akciemi je zamýšleno obchodovat na regulovaném trhu. U těchto akciových společností nebude zcela žádoucí, aby byla akcionářům valnou hromadou stanovena nová povinnost schválená pouze 2/3 akcionářů (srov. § 416 odst. 1 ZOK a § 417 odst. 2 ZOK). Tato otázka by nebyla dle I. Štenglové problematická v případě, že by povinnosti s akciemi byly spojeny již od založení společnosti (souhlas všech zakladatelů) a nabyvatel akcií by se tak s povinností mohl seznámit před její koupí, neboť by s ohledem na § 48 odst. 1 písm. k) ZVR byla tato informace rozpoznatelná z obchodního rejstříku.[13] S tím lze souhlasit.

Nicméně většina českých akciových společností nenabízí své akcie široké veřejnosti (jejich akcie nejsou obchodovány na regulovaném trhu). Tato forma obchodní korporace bývá zvolena pro podnikání např. pouze z důvodu její prestiže a ve svém vnitřním fungování se značně podobá společnosti s ručením omezeným (max. 5 akcionářů, monistický systém). Historické tendence akciového práva již nejsou ve všech případech zachovány. Nelze tedy výše uvedené generalizovat.

Na podporu spojení „zvláštních“ povinností s akcií lze také čerpat z právní úpravy německé, která je mimo jiné jedním z inspiračních zdrojů ZOK.[14] Německý akciový zákon (dAktG) připouští vydávání akcií se „zvláštními“ povinnostmi, nicméně jen s povinnostmi taxativně vymezenými v § 55 dAktG (povinnosti spočívající v opakujících se a nikoli peněžitých plněních; tzn. nikoliv s příplatkovou povinností).[15]

Teoretické řešení nabízí I. Štenglová, dle které je možné spojit s akciemi „zvláštní“ povinnosti, pokud s takovou změnou stanov budou souhlasit vždy všichni akcionáři (analogicky dle úpravy společnosti s ručením omezeným v § 171 odst. 2 ZOK).[16] U takového postupu bude ochráněn status akcionářů a smysl a účel akciového práva v jeho historických intencích. Nicméně tento proces nebude v praxi u velkých akciových společností proveditelný, neboť všichni akcionáři se budou účastnit valné hromady pouze výjimečně. Navíc § 417 odst. 2 ZOK stanoví pro přijetí změn ohledně druhu akcií pouze 2/3 většinu všech akcionářů, jejichž akcie by se měly měnit, což by též mohlo působit výkladové problémy a přisvědčit tomu, že by k vtělení „zvláštních“ povinností do akcií mohl postačit souhlas menšího počtu akcionářů než jednomyslnost.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že dokud nedojde k novelizaci právní úpravy nebo dokud soudy vyšších instancí nezaujmou k této problematice své stanovisko, nebude otázka „zvláštních“ povinností spojených s akciemi postavena na jisto.

Návrhy de lege ferenda

Jako jedno z možných řešení je vytvoření nové právní formy obchodní společnosti, která by byla jakýmsi přechodem mezi společností s ručením omezeným a akciovou společností kombinující prvky obou těchto forem, a která by cílila na malé a střední podnikání. Lze se inspirovat např. ve francouzském právním řádu, v němž je od roku 1994 zakotvena tzv. zjednodušená společnost na akcie (*societé par actions simplifieée*, SAS), která je ve Francii poměrně populární. SAS je zvláštní formou společnosti akciového typu, pro kterou je předností široká smluvní volnost.[17] Obdobná forma s názvem jednoduchá společnost na akcie (j.s.a.) existuje od roku 2017 také na Slovenku.[18] Spektrum právních forem obchodních korporací v českém právu je poměrně úzké, na rozdíl od jiných evropských států. Hybridní forma mezi obchodními společnostmi, tzv. *komanditní společnost na akcie*, existovala také v českém právu do roku 1950 a také několik měsíců v období od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1991, než nabyl účinnosti ObchZ, který již tuto právní formu neupravoval.[19] S komanditní společností na akcie se dnes můžeme setkat např. v německém či francouzském právu.

Ačkoliv smyslem a účelem zavedení těchto hybridů je zjednodušit vstup investorů do společnosti v podobě nižšího základního kapitálu (start-upy) a zajistit vyšší flexibilitu úpravy vnitřních poměrů, bylo by možné do úpravy této formy zahrnout i výslovnou možnost úpravy „zvláštních“ povinností spojených s akciemi v této společnosti.

Alternativou k hybridní formě akciové společnosti by mohlo být vyloučení úpravy „zvláštních“ povinností spojených s akciemi, které by byly obchodovány na regulovaném trhu, popř. by byl vyžadován souhlas všech akcionářů. V ostatních případech by vydávání těchto druhů akcií bylo možné za předpokladu určitého počtu hlasů akcionářů.

Závěr

Ačkoliv nikoli zanedbatelná část právní teorie zastává názor, že vytvořit druh akcií se „zvláštními povinnostmi“ je možné, bylo by zřejmě k takovému rozhodnutí o změně stanov obecně vyžadována jednomyslnost. S tímto závěrem se lze ztotožnit. Nicméně takovýto souhlas u akciových společností s velkým počtem akcionářů je v praxi téměř nemožné získat, neboť velká část z nich se valných hromad nemusí účastnit, protože akcie pro ně znamená pouze jednu z forem investice. V praxi se

akciové společnosti nepouští do tvorby takovýchto druhů akcií a v případě, že potřebují od akcionáře získat určitý kapitál, volí cestu dobrovolných příplatků.

Jedním z možných řešení je zakotvit v českém právním řádu novou právní formu obchodní společnosti, hybrida mezi společností s ručením omezeným a akciovou společností, který by sloužil k malému a střednímu podnikání a právní úprava by u tohoto hybrida umožňovala vytvářet druhy akcie se „zvláštními“ povinnostmi. Dokud se však k dané problematice nevyjádří např. Nejvyšší soud, či nedojde k novelizaci právní úpravy, bude spojení povinností s akcií nad rámec zákona v právu obchodních korporací stále spornou otázkou.

JUDr. Lucie Červená,
advokátní koncipientka

TAUBEL LEGAL, advokátní kancelář s.r.o.

Sokolovská 68/105
186 00 Praha 8

Tel.: +420 226 251 055
e-mail: office@taubellegal.com

---

[1] § 243 odst. 1 ZOK.
[2] Výjimkou jsou prioritní akcie upravené v § 278 ZOK.
[3] Josková, L. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 434. ISBN 978-80-7598-991-8.
[4] Tamtéž. s. 402.
[5] Čech, P., Šuk, P. Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní). Praha: Bova Polygon, 2016, s. 273. ISBN 978-80-7273-177-0.
[6] Dvořák, T. Akciová společnost. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 189. ISBN 978-80-7478-961-8.
[7] Lasák, J. in Pokorná, J., Holejšovský, J., Lasák, J., Pekárek, M. a kol. Obchodní společnosti a družstva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 270. ISBN 978-80-7400-475-9.
[8] Josková, L. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. op. cit. sub. s. 426.

[9] Chalupa, I., Reiterman, D. Cenné papíry. Základy soukromého práva IV. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 68. ISBN: 978-80-7400-542-8.
[10] Josková, L. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. op. cit. sub. s. 426.
[11] Např. Štenglová, I. in Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 630-633. ISBN 978-80-7400-799-6, Lasák, J. Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). k§ 276 ZOK; ISBN 978-80-7598-881-2, Lála, D. Druhy podílů v kapitálových společnostech. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. s. 3-8. ISBN 978-80-7400-778-1, nebo Kříž, R. in Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k VIII. ročníku mezinárodní vědecké konference, 1. vydání. Praha: TROAS s. r. o., 2016, s. 362-365, ISBN 978-80-88055-01-3.
[12] Shodně také Lála, D. op. cit sub..s. 3-8, nebo Dědič, J., Šuk, P. Příplatky v akciové společnosti. XXVI. Karlovarské právnické dny. Sborník. Praha: Leges, 2018, s. 481-501.
[13] Štenglová, I. in Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. op. cit. sub. s. 630-633.
[14] Důvodová zpráva k ZOK, k § 251 až 257.
[15] Viz. také Lála, D. op. cit sub. s. 3-8.
[16] Štenglová, I. in Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. op. cit. sub. s. 630-633.
[17] Černá, S. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. op. cit. sub. s. 93-94.
[18] Srov. ustanovení § 220h až 220zl slovenského zákona č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník.
[19] Černá, S. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. op. cit. sub. s. 93.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Diskriminace není legrace aneb nerovné zacházení s akcionáři při výplatě zálohy na podíl na zisku
- Licence LUC v podnikatelské strategii provozovatelů dronů
- Neplatnost usnesení valné hromady akciové společnosti v rozhodovací praxi soudů
- Aktuální novelizace potravinových vyhlášek
- Zaměstnanecké akcie (ESOP) v roce 2026: co přináší novela a jak se na ni připravit
- Zelené standardy pro výstavbu a renovace: jaké povinnosti přinese nová evropská úprava?
- Byznys a paragrafy, díl 25.: Započtení
- Využívání holdingových struktur a na co si dát pozor
- Pluralita vedoucích odštěpného závodu
- „Těžko na cvičišti, lehko na bojišti“, aneb proč je kvalitní prodejní dokumentace klíčová (nejen) v automotive segmentu
- Územní plán jako klíčový faktor při oceňování pozemků